

ARENGUPOLIITIKA TEATAJA

3/2015

Kliimamuutused
ja arengukoostöö

Viis küsimust
keskkonnaminister
Marko Pomerantsile 3

Kliimapoliitika
põhiterminitest 4–5

Millised on
kliimamuutuste
mõjud? 7–8

Mida oodata
Pariisi kohtumiselt? 9

Pariisi kliimakõnelused
mõjutavad ka
arengukoostööd 10

ISSN 2461-2286

Miks on järgmine kliimakonverents Pariisis oluline? Mis seal otsustakse? Mis on Eesti kohustused kliimamuutustega tegelemisel? Kuidas kliimamuutused mõjutavad Eestit ja maailma?

EESSÕNA

Johanna Helin
MTÜ Mondo juhatuse liige

Arengupoliitika superaasta hakkab jõudma lõpule, aga ees on veel üks sündmus, mille mõju on ajaliselt kõige pikem ja ülesanded kõige suuremad. 30. novembrist 11. detsembrini tulevad maailma liidrid kokku Pariisi kliimakonverentsile (COP21) otsustama, kuidas peatada inimtekkeline kliima soojenemine.

Kliimakõneluste teema pole ainult keskkonna jätkusuutlikkus, vaid ka globaalne õiglus. Arengumaad on kõige vähem süüdi kliimamuutustes, aga peavad kannatama nende mõjude all kõige rohkem. Vaestel riikidel on ka teistest väiksemad võimalused kohaneda ning olla kaitstud kliimamuutustega kaasnevate negatiivsete mõjude eest. Juba praegu nõrgestavad põuad ja harimiskõlbliku maa vähenemine toiduravalisust kummalgi pool maakera, kasvatades konfliktide võimalust ja tekitades kliimapagulust.

Kliima- ja arengupoliitika käivad käsikäes. Alles võeti vastu uued kestliku arengu eesmärgid, mis sisaldavad ka kliimamuutuste peatamist. Kliimamuutused teevad arengueesmärkide saavutamise raskemaks, samal ajal pakub arengukoostöö ka võimalusi vähendada CO₂ heidet.

Rahvusvaheline üldsus peab õiglaselt ja demokraatlikult jagama vastutust kliimamuutuste vähendamise ja nendega kohanemise eest. Arvesse tuleb võtta nii riikide vastutust kliimamuutuste tekitamisel kui ka eri riikide inimarengu taset ja võimalusi kliimamuutuste peatamiseks. Toetust vajavad

vähim arenenud riigid, samal ajal kui keskmise sissetulekuga arengumaad peavad ka ise heite vähendamisel osalema. Vaja läheb kliimapoliitikat, mis vähendab globaalset vaesust ja ebaõiglust.

Eesti peab

- aitama kaasa globaalselt siduva kliimaleppeni jõudmisel, millel on ambitsioonikad ja konkreetsed eesmärgid ja mille rakendamist alustatakse niipea kui võimalik. Lepe peab looma ka süsteemi selle täitmise jälgimiseks;
- vähendama oma heidet võrreldes 1990. aasta heitetasemega 40% aastaks 2030 ja 60% aastaks 2050 – selle saavutamiseks tuleb panustada jõuliselt nt taastuvenergiasse;
- nõudma, et kliimalepe järgib ühiste, kuid diferentseeritud kohustuste põhimõtet ning kohtleb vastutusest ja ressursidelt eri riike ja riikide rühmi õiglaselt;
- siduma oma arengukoostöö ja humanitaarabi tegevuskavas kliimamuutuste teema paremini teiste eesmärkide ja meetmetega;
- leidma lisarahastust kliimamuutuste vastu võitlemiseks arengukoostöö kaudu ning suunama oma ressursse sinna, kus neid on kõige rohkem vaja, sh negatiivsete kliimamuutuste mõjude all kannatavad vähim arenenud riigid.

Kliimamuutustega kaasnevad põuad ja harimiskõlbliku maa vähenemine nõrgestavad toiduga varustatust üle maailma. Kõige haavatavamas olukorras on vaesemate riikide elanikud.

Foto: Albert González Farran / UNAMID

Mondo Arengupoliitika Teataja 3/2015

Väljaandja: MTÜ Mondo
Sisutoimetaja: Kadri Kalle
Keeletoimetaja: Argo Mund
Kujundus: Triinu Tulva, Aline Lotman

ISSN 2461-2286

Erikaanel: NASA teadlased Arktikas uurimas, kuidas muutuvad olud mõjutavad ookeanide keemilist sisaldust ja ökosüsteeme.

Foto: Kathryn Hansen / NASA

MTÜ Mondo on Eesti organisatsioon, kes on alates 2007. aastast töötanud humanitaarabi, arengukoostöö ja maailmahariduse vallas. Mondol on kriisiabikogemust näiteks Ukrainas, Moldovas ja Jordaania; koos usaldusväärsete kohalike partneritega töötatakse arengu nimel Ghanas, Keenias, Ugandas, Afganistanis, Jeemenis, Birmas ja mujal.

Mondo Arengupoliitika Teataja on valminud Euroopa Komisjoni poolt rahastatava projekti „Media4Development“ raames, mille eesmärk on meedia abil suurendada ühiskonna teadlikkust globaalsetest teemadest ja eesseisvatest ülesannetest. Projektiga soovime kaasata ajakirjanikke, poliitikuid ning laiemat avalikkust Euroopa arengukoostöö aasta tegevustesse ning tekitada ühiskondliku diskussiooni Eesti ja Euroopa Liidu arengukoostöö üle.

Teataja ei pruugi väljendada Euroopa Komisjoni vaateid.

meie maailm
meie väärikus
meie tulevik

VIIS KÜSIMUST KESKKONNA-MINISTER MARKO POMERANTSILE

Millised on Eesti ja Teie enda ootused Pariisi kliimakohtumisele?

Soovin, et Pariisis jõutaks üleilmse ambitsioonika ja õiguslikult siduva kokkuleppeni, mis toetab teadusuuringute tulemusi. Leppe tulemusel peaks olema võimalik ära hoida oluline temperatuuri tõus, mis muudab kliimamuutuste tagajärjed ulatuslikumaks või suisa pöördumatuks. Teadusandmete alusel peavad kasvuhooonegaaside heitkogused vähenema 2050. aastaks vähemalt 50%, arenenud riikides on see vastavalt 80–95%. Kuigi leppe tekstis ei ole veel kokku lepitud, on selle aasta jooksul toimunud suur edasiminek. Kõik läbirääkimistel osalevad riigid on tegemas ühiseid jõupingutusi ning see annab lootust Pariisi kohtumiselt positiivset tulemust oodata.

Millised on Eesti põhiseisukohad Pariisi kliimakõnelustel?

Meile on väga oluline, et leppega ühinevad riigid võtaksid endale õiguslikult siduvad kohustused heitkoguste vähendamiseks. Hetkeseisuga on oma heitkoguste vähendamise panused esitanud 154 konventsiooni osalist ning see katab peaaegu 90% maailma heitkogustest. Võrreldes praegu kehtiva Kyōto protokolliga (mis katab pelgalt 14% maailma heitkogustest) on see muidugi väga hea tulemus ning annab lootust suurteks muutusteks, kuid esialgsete analüüside kohaselt jääme praeguste panustega loodetud 2 °C temperatuuritõusu asemel 3 °C piirsesse. Selline tulemus oleks siiski parem kui üleilmse leppe puudumine.

Kyōto protokolli järgi on Eesti oma kasvuhooonegaaside heitkoguste normi n-ö täitnud. Kas tulevikus on oodata uusi piirnorme ning kas Eesti ise plaanib heitkoguste vähendamisse veel panustada (arvestades, et põlevkivienergeetika on jätkuvalt üks Eesti suurimaid saastajaid)?

Kyōto protokolli esimesel perioodil 2008–2012 saime tõesti tänu majanduse ümberstruktureerimisele kiiresti eesmärgid täidetud. Esimesele perioodile järgnes aga teine periood (nn Doha muudatus 2013–2020), mille puhul tegutseb Euroopa Liit ühtselt. Selleks on loodud ühtne heitkogustega kauplemise süsteem, kuhu kuulub Eestist ligi 50 ettevõtet. Süsteem

mist väljajäävatele sektoritele nagu ehitus, transport, põllumajandus, jäätmesektor on liikmesriigiti määratud eraldi heitetasemed. Eesti heitkogused ei tohi nendes sektorites aastaks 2020 suurendada üle 11% võrreldes 2005. aasta tasemega. Selle eesmärgi täitmisega meil suure tõenäosusega raskusi ei teki, kuid alates aastast 2021 rakenduvad karmimad nõuded.

Lisaks on Euroopa Liit kokku leppinud ka kasvuhooonegaaside heite vähendamise eesmärkides aastaks 2030 ja visioonis aastani 2050. Heite vähendamise eesmärgid on seatud võrdluses 1990. aasta heitetasemega: vastavalt 40% aastaks 2030 ja 60% aastaks 2050. Eesti peab lähiaastakümnetel eesmärkide saavutamiseks tegema jõulisi samme nii energeetika kui ka näiteks ka transportisektori heite vähendamiseks.

Selleks, et rahvusvahelist kliimapolitiikat riiklikult paremini suunata, on Keskkonnaministeeriumis koostamisel kaks riiklikku kliimavaldkonna strateegilist kava. Kliimapolitiika põhialuste arengudokumentidega kujundame ja lepime riiklikul tasemel kokku Eesti kliimapolitiika pikaajalises visioonis ja sektoripõhistes poliitikasuunistes aastani 2050. Kliimamuutustega kohanemise arengukava koostamise kaudu kavandame praktilised meetmed, kuidas Eesti saaks muutuvate kliimaoludega paremini kohaneda ja läbimõeldult reageerida. Samuti panustame praegu ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (EU ETS) reformimisse, mis peaks seeläbi andma ELi ja Eesti suurimatele energiatootjatele varasemast tugevama hinnasignaali saaste vähendamiseks.

Pariisis on oodata ilmselt ajaloo suurimaid kodanikuaktsioone. Millised on Teie arvates kodanike võimalused läbirääkimisi mõjutada?

Kodanike aktsioonid on parim viis sõnumi edastamiseks laiale üldsusele ning keskkonnaprobleemide lahendamiseks on sellised ettevõtmised alati väga tervitavad. Kuna need aktsioonid ei toimu pelgalt Pariisis, vaid on üle maailma toimunud juba mõnda aega, siis otsustajad tunnevad kahtlemata kodanikelt tulevat survet sõlmida ambitsioonikas lepe. Seekord on kodanike kaasamine leppe sõlmimise ajal suurem kui varem – näiteks on Pariisis

eraldi ette nähtud ala kodanikuühendustele, kus on võimalus oma ettevõtmisi tutvustada, arvamusi avaldada ning arutleda. Jooksvalt antakse seal teada ka ametlike läbirääkimiste hetkeseisust ning operatiivselt on kohapeal võimalik oma seisukohti ka läbirääkijatele edastada.

Kliimamuutused pole ammu enam vaid looduskaitse küsimus, vaid nähtus, mis mõjutab kõiki eluvaldkondi ja sektoreid. Millised on Eesti peamised ülesanded siin pärast Pariisi?

Tõsi, kliimamuutused mõjutavad kõiki eluvaldkondi ja sektoreid ning pärast Pariisi suur töö alles algab. Kuna rahvusvaheline kliimapolitiika eeldab olulist kasvuhooonegaaside heite vähendamist, siis on ka Eestis tarvis teha olulisi investeeringuid, eelkõige energiamajanduse sektoris ja liikuda näiteks vähem saastavate kütuste ja energiatootmisviiside kasutamise ning energiatõhususe poole.

Vähese süsinikuheituga majandusele üleminekuks tehtavaid investeeringuid tuleks aga käsitleda kui riigi võimalust ja kasu elanikele. Majanduse ümberkujundamine sunnib meid töötama lahenduste kallal, mis kokkuvõttes muudavad meie igapäevaelu mugavamaks ja annavad meile võimaluse säästa, seejuures muutub keskkond puhtamaks ja paraneb inimeste elukvaliteet. Investeeringute tegemata jätmisel ei pruugi teatud majandusharud tulevikus enam olla nii konkurentsivõimelised, kuna rakenduvad keskkonnamaksud ja -tasud võivad neile olla liiga suured.

Marko Pomerants: „Kodanike aktsioonid on parim viis sõnumi edastamiseks laiale üldsusele.”
Foto: Ainhwa Goma / Oxfam

Kliimamuutuse põhitermineid

- **kasvuhoonegaasid** – soojuskiirgust neelavad gaasid Maa atmosfääris, mis tekitavad kasvuhooneefekti ehk soojendavad Maa atmosfääri. Peamised kasvuhoonegaasid on süsinikdioksiid (CO₂), metaan (CH₄) ja lämmastikoksiidid (NO, N₂O), fluoreeritud gaasid e F-gaasid (HFC, PFC, SF₆)
- **IPCC** – valitsusväline kliimamuutuste paneel (lühend tuleneb inglise sõnadest *Intergovernmental Panel on Climate Change*), rahvusvaheline teaduslik organisatsioon, mis tegutseb ÜRO egiidi all. IPCC koondab ja hindab kliimamuutusega seotud teadusuuringuid, kuid ei tee neid ise
- **UNFCCC** – ÜRO kliimamuutuse raamkonventsioon (lühend tuleneb inglise sõnadest *United Nations framework convention on climate change*), mis kutsuti ellu 1992. aastal rahvusvahelisel Maa tippkohtumisel Rio de Janeiros

- **Kyöto protokoll** – kliimamuutuse raamkonventsiooni rakendusakt, mis võeti vastu 1997. aastal ning oli jõus aastatel 2005–2012. Protokoll siht oli ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni lisa I: riikide kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine 5% aastatel 2008–2012 võrreldes baasaastaga 1990
- **Lisa I** – nimekiri riikidest, kes olid 1992. aastal Maa tippkohtumise ajal OECD liikmed või kelle majandus oli üleminekujärgus ehk arenenud riigid
- **Kyöto protokoll Doha muudatus** – võeti vastu aastal 2012, sellega kehtestati Kyöto protokoll teine kohustusperiood (2013–2020). Doha muudatuse jõustumiseks peavad Kyöto protokoll 192 osalisest kolm neljandikku ehk 144, sh EL ja selle liikmesriigid, Doha muudatuse ratifitseerima ja andma hoiule oma lepingukirjad. Üldise tava kohaselt annavad EL ja selle liikmesriigid pärast ratifitseerimis-

menetlust lepingukirjad hoiule ühel ajal, et need saaksid ka ühel ajal jõustuda. Doha muudatusega võtsid EL, selle liikmesriigid ja Island kohustuse, et nende kasvuhoonegaaside keskmine aastane heitkogus aastatel 2013–2020 ei ületa 80% alusaasta heitkogusest

- **COP** – UNFCCC osaliste iga-aastane kohtumine (lühend tuleneb inglise sõnadest *Conference of the Parties*)
- **COP21** – kliimamuutuse raamkonventsiooni osaliste 21. kohtumine Pariisis 30. nov – 11. det 2015
- **INDCs** – riiklikult kavandatud panused kliimamuutuste mõju leevendamiseks (lühend tuleneb inglise sõnadest *Intended Nationally Determined Contributions*), mille konventsiooniosalised pidid esitama varakult enne Pariisi konverentsi. Neis kavades said riigid ise pakkuda, millises mahus ja millisel viisil nad kliimamuutusega tegeleda plaanivad

Kyötost Pariisini ehk punkte kliimakõneluste ajaloost

- **1992** – nn Maa tippkohtumine (*Earth Summit*) Brasiilias Rio de Janeiros, kus riigid löid ÜRO kliimamuutuse raamkonventsiooni (UNFCCC)
- **1997** – COP3 Jaapanis Kyōtos, kus võeti vastu Kyōto protokoll, UNFCCC rakendusakt
- **2009** – COP15 Taanis Kopenhaagenis, tunnustati teadusandmeid, mille kohaselt tuleb hoida temperatuuri tõus alla 2 °C võrreldes tööstusajastueelse tasemega, kuid praktiliste kohustusteni ei jõutud. 2 °C eesmärgi saavutamine tähendab

sed, et maailma kasvuhoonegaaside heitkogused saavutavad oma kõrgeima taseme hiljemalt 2020. aastaks ja peavad 2050. aastaks vähenema vähemalt 50% võrreldes 1990. aasta tasemega, vähenemine peab jätkuma ka pärast seda. Arenenud riigid tervikuna peaksid kasvuhoonegaaside heitkoguseid 2050. aastaks vähendama 80–95% võrreldes 1990. aasta tasemega

- **2011** – COP17 Lõuna-Aafrikas Durbanis, kus konventsiooniosalised, sealhulgas USA, Hiina ja India, nõustusid aastaks 2015 liituma juriidiliselt siduva leppega, mis käsitleb kliimamuutusega tegelemist

pärast aastat 2020

- **2012** – COP18 Kataris Dohas, kus Kyōto protokoll 192 osalist võtsid vastu protokoll muudatuse, millega kehtestati Kyōto protokoll teine kohustusperiood, mis algas 1. jaanuaril 2013 ja lõpeb 31. detsembril 2020
- **2014** – COP20 Peruuus Limas, kus valmis esimene mustandtekst nn Pariisi leppe jaoks ning lepiti kokku, et kõik kliimamuutuste raamkonventsiooni osalised peavad enne Pariisi kliimakonverentsi esitama oma panused kliimamuutustega tegelemiseks selgel, läbipaistval ja arusaadaval moel

COP Pariisis

- Järjekorras 21. kliimakõneluste kohtumine, toimub 30. nov – 11. det 2015
- Enne kohtumist pidid kõik konventsiooniosalised esitama oma riiklikult kavandatud panused kliimamuutustega tegelemiseks (INDC). Oktoobri seisuga on esitatud kokku 154 panust, mis katavad üle 90% globaalsetest heitkogustest. Euroopa Liit ja selle liikmesriigid (sh Eesti) esitasid oma ühise panuse 6. märtsil 2015. ELi panus on üks ambitsioonikamaid: eesmärk on kasvuhoonegaaside

heite vähendamine ELis vähemalt 40% aastaks 2030 võrreldes 1990. a baastasemega.

- Kohtumisest võtab osa 196 konventsiooni osalist (195 riiki ja Euroopa Liit)
- Euroopa Liit, sh Eesti, osaleb läbirääkimistel ühtselt (st moodustab ühe läbirääkimiste osalise). Eestit esindavad peaminister oma delegatsiooniga 30. novembri kõrgetasemelisel kohtumisel ja keskkonnaministri juhitud delegatsioon. Keskkonnaminister liitub konverentsiga 7. detsembril.

- Peale riikide esindajate on kohal ka suur hulk rahvusvahelisi ettevõtteid (osa neist ka sponsoritena) ning kodanikuliikumisi. Kodanikuliikumistel on plaanis mitu aktsiooni, mis kulmineeruvad suure kliimamobilisatsiooniga 12. detsembril. Kohtumise avapäevadel on plaanitud kliimamarsid ka paljudes suurlinnades üle maakera.
- Paljude kodanikuliikumiste arvates on see kohtumine viimane võimalus jõuda siduva leppeni, mis võimaldaks kliimamuutustega jõukohaselt tegeleda.

KLIIMAPOLIITIKA PÕHITERMINITEST MIS ON ÜHISTE, KUID DIFERENTSEERITUD KOHUSTUSTE JA VASTAVATE VÕIMETE PÕHIMÕTE?

Signe Aaskivi,
Keskkonnaministeeriumi kliima- ja kiirguseosakonna nõunik

Vähim arenenud riigid on kliimamuutuste suhtes kõige haavatavamad ning neil puuduvad kohaneamiseks vajalikud vahendid. Pariisi lepe peab olema kohandatav kõigile ning iga osaline peaks saama kindlaks määrata oma heitkoguste vähendamise panuse. Foto: Kibae Park / UN Photo.

Ühiste, kuid diferentseeritud kohustuste ja vastavate võimete põhimõte (*Principle of Common but Differentiated Responsibilities and Respective Capabilities* – CBDR-RC) on ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni (UNFCCC) üks aluspõhimõtteid, millest lähtutakse ka Pariisis uue lepingu läbirääkimistel. Lihtsustatult tähendab see rahvusvahelistes kliimaläbirääkimistes seda, et arenenud riigid peavad enda peale võtma juhtiva rolli kliimamuutuste ning nende ebasoodsate tagajärgedega võitlemises ning arenguriigid panustavad oma võimaluste järgi.^[1] Kõikide osaliste puhul püütakse arvestada nende sotsiaalseid ja majanduslikke aspekte ja eripärasid.

Kuna ajalooliselt vastutavad arenenud riigid, sealhulgas Eesti, praeguste atmosfääris olevate heitkoguste eest, siis lasub neil väga oluline kohustus toetada kliimamuutuste kohanemise ja leevendamise-ga seotud tegevust arenguriikides. Erilist tähelepanu pööratakse siinjuures vähim arenenud riikide^[2] aitamisele, kes on kliimamuutuste suhtes kõige haavatavamad, kuid kellel endal ei ole vajalikke vahendeid. Kuid praeguse seisuga moodustavad arenguriikide emiteeritavad heitkogused aga juba lõviosa globaalsest heitkogusest – ainuüksi Hiina (kes kuulub arenguriikide kategooriasse) heitkogused moodustavad ligi kolmandiku terve maailma omadest. Arenenud riikide osa globaalsetest heitkogustest on vaid 34%.

Kuigi CBDR-RC põhimõttega on kõik uue kliimaleppe potentsiaalsed osalised üldiselt nõus, peitub deemon detailides ning arutelud selle üle, kuidas see põhimõtte muutunud olukorras täpselt lepingus sõnastatud peaks olema, alles käivad. Üks põhjuseid, miks USA seni Kyōto protokolliga ratifitseerinud ei ole, ongi seotud murega, et hoolimata võimete kasvamisest ei ole keskmise sissetulekuga arengumaadel seni kohustust võtta meetmeid kasvuhoo-negaaside heitkoguste vähendamiseks. Selge on see, et uues reaalsuses peab see põhimõte saama uue sisu.

Kuigi CBDR-RC põhimõttega on kõik uue kliimaleppe potentsiaalsed osalised üldiselt nõus, peitub deemon detailides ning arutelud selle üle, kuidas see põhimõtte muutunud olukorras täpselt lepingus sõnastatud peaks olema, alles käivad. Üks põhjuseid, miks USA seni Kyōto protokolliga ratifitseerinud ei ole, ongi seotud murega, et hoolimata võimete kasvamisest ei ole keskmise sissetulekuga arengumaadel seni kohustust võtta meetmeid kasvuhoo-negaaside heitkoguste vähendamiseks. Selge on see, et uues reaalsuses peab see põhimõte saama uue sisu.

ÜRO raamkonventsiooni osaliste viimastel kohtumistel (Durbanis 2011 ja Limas 2014) on seda põhimõtet juba veidi edasi aren-datud – kokku on lepitud, et uus, Pariisis allkirjastatav lepe peab olema kohanda-tav kõigile ja iga osaline saab ise kindlaks määrata oma heitkoguste vähendamise panuse. Eesmärk on rakendada siin nn alt üles süsteemi, mis aitab kindlaks määrata globaalse soovi pingutada kliimamuutus-tega tegelemise valdkonnas. Aastal 2014 leppisid konventsiooni osalised Limas kokku uue väljendi „**ühised, kuid diferentseeritud kohustused ja vastavad võimed riikide eri olukordade valguses**” (*common but differentiated responsibilities and respective capabilities, in light of different national circumstances*). Seda, millisena see põhi-mõte lõpuks lepingusse sisse saab, on praegu veel vara öelda. 1. oktoobriks pidid kõik konventsiooni osalised esitama teabe oma riiklikult määratud panuste ulatusest kliimamuutustega tegelemiseks (INDC – *Intended Nationally Determined Contributions*). Tulemus oli üle ootuste hea: **oma panused on hetkeseisuga esitanud 154 konventsiooni osalist ning need katavad ligi 90% 2012. aasta globaalsest kasvuhoo-negaaside heitkogusest**^[3]. See on selge märk ülemaailmsest teadvustatud vajadusest ja soovist kliimamuutustega tegeleda ning Pariisis eduka kokkuleppeni jõuda.

[1] Arenenud ja arenguriikide jaotus tuleneb ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonist <https://www.riigiteataja.ee/akt/13101704>. Arenenud riigid (EL ja veel 42 riiki) on seal liigitatud konventsiooni lisadesse 1 ja 2 ning arenguriikideks peetakse kõiki, kes sealt välja jäävad.

[2] 2014. a seisuga kuulub vähim arenenud riikide kategooriasse 48 riiki, mis moodustab ligikaudu 12% maailma elanikkonnast. ÜRO vähim arenenud riikide nimekiri seisuga 2014 on aadressil http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc/ldc_list.pdf.

[3] Võrdluseks: Kyōto protokolliga oli kaetud pelgalt 14% globaalsetest heitkogustest.

Ligi pool kogu maailma ametlikust arenguabist tuleb Euroopa Liidust ning sinna hulka kuulub ka kliimamuutuste leevendamise ja kohanemisega seotud meetmete rahastamine. Et vastata kliimamuutustega seotud ülesannetele ja investeeringute vajadustele, on Euroopa Liit aastate 2014–2020 eelarvest kliimamuutustega seotud tegevustele planeerinud tervelt 20% (180 miljardit eurot) ning sellest on planeeritud suunata arengumaade kliimameetmetesse 14 miljardit eurot. Eesti on alates aastast 2011 panustanud arengumaade kliimameetmetesse ligikaudu 3,5 miljonit eurot ning järgnevatel aastatel on plaanis sinna suunata 1 miljon eurot aastas.

Eesti on toetanud kliimamuutustega kohanemise ja keskkonnajuhtimise edendamise projekte taastuvate loodusressursside sektoris Bhutanis ja Afganistanis. Osaleme ka projektis, mis parandab Vaikse ookeani saareriikide kriisikommunikatsiooniks vajaliku satelliitkommunikatsiooni ja kliimamuutustega kohanemise võimekust. Eesti rahalist panust kasutatakse seal päikesepaneelide hankimiseks, et tagada energiaga varustatus piirkondades, kus see on episoodiline, ja saarte kliimamuutustega kohanemise rakendusstrateegia koostamiseks. Lisaks oleme toetanud meie oma maailmakoristusprojekte „Teeme ära” ning andnud oma panuse ka ÜRO rohelisse kliimafondi.

Suurimad kasvuhoonegaaside emiteerijad

Riik	% globaalsest KHG kogusest
Hiina	22,3%
USA	13,4%
Euroopa Liit	9%
India	5,4%
Venemaa	5,0%
Indoneesia	3,9%
Brasiilia	3,2%
Jaapan	2,8%
Kanada	1,5%
Austraalia	1,3%
Mehhiko	1,3%
Lõuna-Korea	1,3%
LAV	0,8%

Katar (1. koht): 40 t

USA (13. koht): 16 t

Eesti (17. koht): 15 t

Hiina (51. koht): 7,2 t

Brasiilia (120. koht): 2,3 t

India (130. koht): 1,9 t

Kellel on suurim jalajälg? CO₂ emissioon elaniku kohta toob Eesti maailmas 17. kohale, tehes meie jalajälje suuremaks kui näiteks Brasiilia või India elanikel.

Allikas: Global Carbon Atlas. Info aastast 2013

MILLISED ON KLIIMAMUUTUSE MÕJUD?

Aastaks 2050 on maailma keskmine temperatuur tõusnud vähemalt 1,3 °C võrreldes tööstusajastueelse ajaga ehk aastaga 1750. Maakeral elab sel ajal 9,7 miljardit inimest.

Need kaardid annavad ülevaate võimalikest kliimamuutuse mõjudest tulevikus ja juba praegu olemasolevatest muutustest. Näiteks ligi pool maailma põllumajandusmaast võib järgneva kümnendi jooksul oluliselt kõrbestuda, selle tulemusel ennustatakse põllumajandustoodangu vähenemist 12% võrra ja toiduhindade tõusu ca 30%. Selliste tendentside leevendamiseks ning suunamiseks ongi Pariisi kliimakõneluste tulemused ja edasised sammud üliolulised.

Eestis võivad sageneda kuumalained, mis on ohtlikumad vanuritele, aga ka väikelastele. Kuumalainete sagenemine võib halvima stsenaariumi järgi praeguse Eesti rahvastiku ja suremuse määra juures lisada 21. sajandi lõpuks üle tuhande varajase surma aastas. Kuumalainete mõju vähendamiseks peaksime tegelema näiteks linnadesse kõrghaljastuse planeerimisega, arhitektuurilahendustega, mis võimaldavad majade kergemat hajutamist, samuti võib kuluda rohkem energiat konditsioneeride kasutamisele.

Uute taimede lisandumine ja taimede õitsemise aja muutumine põhjustavad lisavaevusi allergikutele: õietolmuallergiaaeg võib kesta aastas kauem, mis põhjustab inimeste töölt kõrvalejäämist ja ravimikulude suurenemist, uute allergenide lisandumine meie loodusesse võib tuua esile allergiaid inimestel, kellel seda varem ei olnud.

Meie aladel pikeneb sügisene pime aeg, kui päikest on vähe, kuid lund samuti pole. Selline pikenenud kaamoseaeg suurendab inimeste psühholoogilist pinget ja võib sageneda depressiooni tõttu töölt kõrvalejääjate hulk.

Kanada

Sagenevad metsatulekahjud.

Rootsi

Sagenevad metsatulekahjud. 2014. a suvel toimus sajandi suurim metsatulekahju.

Süüria

Kõrbestumise tõttu kaotavad inimesed ligipääsu veele, üks praeguse Süüria raske olukorra põhjuseid on põllumajanduspiirkondade veenappus, mille tõttu inimesed on olnud sunnitud liikuma linnadesse ja maalt välja ning see on mänginud oma rolli ka konfliktide tekkes.

Austraalia

Sagenevad metsatulekahjud ja maastikupõlengud.

Bangladesh

Ennustatakse, et 2050. aastaks kaotab Bangladesh 17% oma pindalast ja sealt peab põgenikena lahkuma 20 miljonit inimest.

Rohkemate uputuste, põudade või tormide tõttu peavad inimesed lahkuma oma kodudest ja neist saavad põgenikud. 2015. aastal on inimestel maailmas kaks korda suurem tõenäosus kaotada oma kodu katastroofis, kui oli inimestel 1970. aastal.

Tuvalu

Riigil on leping Uus-Meremaaga, et kui atollidest koosnev maa jääb mere alla, võetakse sealsed inimesed vastu – Tuvalu kõrgeim punkt asub merepinnast kõigest 4,5 m kõrgusel, suurem osa maast jääks aga ennustustekohase 0,6 m merevee taseme tõusu korral vee alla.

Ülemaailmne korallrahude hävimine: kliimamuutuse tagajärjel hävivad külmemates vetes levinud korallid ookeani hapestumise tagajärjel ja troopilistes vetes liiga kuumaks mineva vee tõttu. Korallrahud on kudemispaigaks veeandile maailmamere kaladest, nende häving tooks kaasa meie mereandide laua tühenemise.

USA (Colorado osariik) ja Kanada läänerannik (Briti Columbia)

Mäestiku-männiüraski massiline levik, mis toob kaasa männimetsade ulatuslikke kahjustusi. See on üks näide lõunast põhja liikuva putuka meeletuks kahjuriks muutumisest, kui külmad talved kaovad.

Miami ja New York

Veetaseme tõusu ja ujutuste tõttu tõusevad rannikul asuvate suurlinnade kulutused. Aastaks 2050 võivad need Miamis olla ligi 278 miljardit dollarit ja New Yorgi piirkonnas 209 miljardit dollarit.

Amsterdam

Veetaseme tõusu ja ujutuste tõttu tõusevad rannikul asuvate suurlinnade kulutused. Aastaks 2050 võivad need Amsterdumis olla ligikaudu 96 miljardit dollarit.

Filipiinid

Kliimamuutused on tõstnud Filipiinide keskmist temperatuuri 0,14 °C alates 1971. aastast. Suurenenud on aastane vihmahulk, lisandunud üleujutused ja maalihked. Taifuunide hulk on kasvanud 4%.

Põhja-Ameerika

Põhja-Ameerika lõunaosas vihmade hulk väheneb ja kastmisvett jääb väheks. Mereveetaseme tõus annab tunda nt New Yorgis ja Floridas. Rahvastik kasvab 2050. aastaks 21%, 0,43 miljardit.

Aafrika savannide ja Sahara kõrbe vaheline ala

Aafrika kuivad alad, eriti Saheli piirkond, jätkavad kuivamist. Elanike hulk kahekordistub, mis tähendab, et ka toitu on vaja toota rohkem. Rahvastik kasvab 2050. aastaks 110%, 2,48 miljardit.

Tansaania

Viimase 50 aastaga on Tansaania kohvipõldude saagikus poole võrra vähenenud ning tendents jätkub. Kohv on riigile tähtis ekspordiartikkel, lisaks töötab selles sektoris 10% tööjõust. Suurima osa kohvist toodavad väiketalunikud. Saagilanguse põhjuseks peetakse vihmahulkade vähenemist, mis on tingitud kliimamuutustest.

La Manche'i väina lõunakallas, Prantsusmaa

Mandri-Euroopa männimetsade kahjur männi-võrgenditlane on levinud aina põhja poole ja Suurbritannias valmistatakse selle liigi sissetungiks kliima edasise soojenemise tõttu.

Guangzhou, Hongkong, Shanghai ja Ōsaka

Veetaseme tõusu ja ujutuste tõttu tõusevad rannikul asuvate suurlinnade kulutused. Aastaks 2050 võivad need Guangzhou olla 268 miljardit dollarit, Hongkongis 140 miljardit dollarit, Shanghais 100 miljardit dollarit ja Ōsakas 108 miljardit dollarit.

Infoallikad:

Eestimaa Looduse Fond, National Geographic, ÜRO majanduslike ja sotsiaalsete asjade osakond DESA 2015, IPCC 5. hindamisaruanne, ÜRO maailma veearuanne 2015, Maailmapanga kliimamuutuste riskihinnang, rahvusvahelise toidutootmise uurimisasutus IFPRI.

ÜKS KÜSIMUS: MIDA OODATA PARIISI KOHTUMISELT?

Vastab **Meelis Münt**,

Keskkonnaministeeriumi kliima ja välissuhete asekancler

Me oleme jõudnud ajahetke, kus on selgem kui kunagi varem, et meil ei ole palju aega selleks, et globaalsele CO₂ heitele piir panna. See on vajalik selleks, et keskkond (kõige laiemas tähenduses) suudaks pakuda samu hüvesid ja võimalusi ka meie järetulijatele. Me näeme kõikjal ületarbimist, ressursside raiskamist ning ebavõrdseid elamistingimusi, mis tekitavad tohutut koormust nii loodusele kui ka inimestele. Seni ajani on suudetud tagajärgi veel kuidagi paisu taga hoida, aga samamoodi jätkates mitte enam kauaks.

Selle aasta lõpus kogunevad kümned tuhanded inimesed Pariisi ajaloolise Pariisi kliimakokkuleppe sõlmimiseks. Viimased neli aastat on Pariisi kliimakonverents olnud kliimaläbirääkimiste verstaapostiks, kus peaks sündima midagi ennenägematut. Selleks on kokkulepe, kus kõik riigid hakkavad panustama CO₂ heite vähendamisesse. Loomulikult ei ole oluline ainult

selles kokkuleppimine, vaid ka tulevased sammud, et kokkulepitu ellu viia. Seetõttu ei ole Pariisi konverents kliimapoliitikas ning kliimaläbirääkimistes millegi lõpp, vaid pigem millegi algus, ühise eesmärgi poole liikumise algus.

Seetõttu tuleb Pariisi konverentsile seada reaalsed ootused. Liiga kõrgele seatud ootuste puhul on oht ka kõrgelt kukkuda. Ma pean Pariisi konverentsi õnnestunuks, kui seal sõlmitakse kokkulepe, kus on esitatud suur eesmärk^[1], mille poole üheskoos liikuda selleks, et meie järetulijatel oleks samasugused või veel paremad võimalused siin maailmas toime tulla. Teiseks on oluline, et selle suure eesmärgi poole liikumises annavad kõik riigid oma panuse ehk kokkuleppes on kirjas riikide esimesed sammud CO₂ emissiooni vähendamiseks. Kolmandaks peavad olema reeglid selleks, et jälgida, kuidas riigid vastuvõetud kohustusi täidavad, ning kõrvalekaldumise

puhul neid tagasi ree peale aidata. Neljandaks tuleb kokku leppida riikide kohustuste ambitsioonikuse suurendamises kas viie või kümne aasta järel, sest oleks naiivne loota, et riigid tulevad Pariisi lubadustega, mis kohe aitavad saavutada seda suurt eesmärki.

Me oleme läbirääkimistega jõudnud sinna, et need eeltingimused on saavutatavad, ning Pariisi konverentsi meenutatakse tulevikus ainult heade sõnadega. Tähtis on see, et pärast konverentsi tähelepanu sellelt teemalt ei kaoks ja Pariisist hakkasid kaarikud välja sõitma, mitte ei oleks tegemist sihtkohaga.

[1] 2 °C eesmärk – globaalne keskmine temperatuur ei tohi tõusta sajandi lõpuks üle 2 kraadi võrreldes 19. sajandi lõpu keskmise temperatuuriga. See tähendab, et 2050. aastaks peavad globaalsed heitkogused vähenema vähemalt 50% võrreldes 1990. aastaga. Sajandi lõpuks peab lõppema bilansiliselt CO₂ emiteerimine.

Vastab **Rene Tammist**,

Eesti Taastuvenergia Koja juht

Kliima muutumine põhjustab juba praegu hävingut, näljahäda, paneb liikuma kliimapõgenikud ning soodustab oluliselt nakkushaiguste levikut. Riigijuhtide senine soovimatus ühiselt tegutseda läheb üleilmselt igal aastal maksma 1,2 triljonit USA dollarit. Saastekursil jätkamine kahekordistab kulu 2030. aastaks.

Seetõttu on positiivne, et Pariisist seekord rahvusvaheline kliimakokkulepe tõenäoliselt ikkagi tuleb. Läbirääkijate valitud alt üles lähenemine, kus riigid ise ütlevad välja oma soovi ja suutlikkuse heitmeid vähendada, on viinud tubli sammu kokkuleppele lähemale.

Head meelt võib tunda juhtivate tööstusriikide, nagu USA, Saksamaa, Jaapani ning üleminekuriikide, nagu Hiina ja India otsuste üle panustada jõuliselt taastuvenergiasse. Pool globaalsetest heitmetest paisatakse igal aastal õhku just musta energia, nagu kivisöe, nafta, maagaasi, põlevkivi tootmisel ja tarbimisel. Ka on heitmete vähendamine kõige soodsam just selles sektoris. Taas-

tuvenergialahendused on muutunud üha kättesaadavamaks, olles paljudes riikides juba odavamaks elektritootmisviisiks, ning suurriikide panustamine taastuvenergiasse teeb selle rakendamise veelgi soodsamaks.

Siiski on alt üles lähenemise miinuseks suutmatus vähendada heitmeid piisavalt. Üle 150 riigi, mis hõlmab ligi 90% globaalsetest heitmetest, on teada andnud oma heitmete vähendamise kavadeid. Isegi siis, kui kõik riigid lubatu täies mahus täidaksid, oleks globaalseks temperatuurikasvuks 2,7 °C, mis ei ole sugugi kooskõlas teadlaste soovitatuga või varem sõlmitud kokkulepetega. Varasemad kliimakonverentside kokkulepped nõuavad, et üleilmne temperatuuri kasv ei ületaks 2 °C. Euroopa keskmine õhutemperatuur on viimase saja aasta jooksul tõusnud peaaegu 1 °C võrra ning teadlased väidavad, et 2100. aastaks tõuseb see veel 2–6,3 °C võrra juhul, kui kliimamuutuste vastu aktiivselt ei võidelda. Samal ajal soovivad teadlased üleilmse temperatuuri kasvuks mitte

üle 1,5 °C, sest ka 2 °C temperatuuri kasvul võivad olla katastroofilised tagajärjed.

Paljud riigijuhid ripuvad endiselt musta energia tootjate lõa otsas ning investoriid ei suuda hoolimata üleilmsetest kampaaniatest, mis kutsuvad üles investoreid loobuma fossiilenergia ettevõtetesse investeerimisest, leppida tõsiasjaga, et 80–90% fossiilenergia reservidest ei saa kasutusele võtta. Rahvusvaheline Energiaagentuur, mille liige on ka Eesti, soovib ebaefektiivsed kivisöe- ja põlevkivijaamad seisma panna hiljemalt aastal 2030, uusi jaamu aga alates aastast 2020 enam ehitada ei tohiks. **See tähendab, et tegutseda tuleb täna, nüüd ja praegu, aga mitte määratus tulevikus.**

Just seetõttu on oluline, et **kliimalepe sisaldaks ka punkte, nagu finantsabi kliimamuutustevastaseks võitluseks ning kohanemiseks, mis aitaksid arenguriikides lepet täita.** Selles osas on aga läbirääkijate töös endiselt tõsiseid vajakajäämisi, mis seavad ohtu isegi lõppkokkuleppele

jõudmise, ehkki juba kuus aastat tagasi toimunud Kopenhaageni tippkohtumisel nõustasid suuriigid iga-aastase 100 miljardi dollari suuruse abipaketiga vaeseimate riikide toetamiseks.

Sama oluline on aga selge kokkuleppe raamistik ja siduvad reeglid, mis tagaksid heitmete vähendamise. Need reeglid peaksid olema õiglasel ning aitama kaasa ka teiste

säästva arengu eesmärkide saavutamisele. Samuti on oluline, et loodav raamistik kehtestatakse pikaks ajaks.

Harjumuspärasest saastemallidest võib paljudel riikidel, sealhulgas ka Eestil, olla keeruline loobuda, ent nagu ÜRO keskonnaagentuuri raport „Rohelise majanduse suunas“ leiab, siis **üleminek puhtamale majandusele isegi suurendab majandus-**

kasvu. Suurimat kasu saavad need riigid, kes on kliimamuutustevastases võitluses esirinnas, isegi kui muu maailm tegevustega viivitab. Loodetavasti annab see teadmine läbirääkijatele vajaliku impulsi ambitsioonika lõppkokkuleppe saavutamiseks.

Pariisi kohtumise eesmärk peab olema ambitsioonikas lepe, mitte igasugune lepe.

PARIISI KLIIMAKÕNELUSED MÕJUTAVAD KA ARENGUKOOSTÖÖD

Peep Mardiste,
ÜRO Euroopa majanduskomisjoni keskkonnaekspert

Kliimamuutused on üks neist globaalsetest probleemidest, kus lahendus on mõeldav vaid rahvusvahelises koostöös. Pariisis algavale tippkohtumisele pannakse suuri lootusi, sest on tagumine aeg peatselt aeguva Kyōto leppe järgsetes reeglites kokku leppida. Muu hulgas on kokkulepitaval otsene mõju näiteks arengukoostöö rahastamisele tulevikus.

Arengukoostöö ja ajaloolise ebaõigluse korvamine on mitte ehk otsesõnu, kuid siiski sisuliselt kliimadebati keskmes ka Pariisis. Lihtsustatult öeldes on arenenud riigid oma praeguse rikkuse osaliselt saavutanud odavat, kuid kahjuks kliimat soojendavat kivi- sütt ahju ajades. Suurim sisuline küsimus kliimaläbirääkimistel seisneb selles, kas praegustel arengumaadel on samasugune õigus areneda, kasutades piiramatult neidsamu saastavaid tehnoloogiaid, või on rikkamad riigid valmis saastavate tehnoloogiate keelu kinni maksma.

Kuigi juriidilises mõttes ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon pigem julgustab kui kohustab osalisi teatud tegevustele, nähakse seal siiski ette rikkaimate riikide poolset piiratud, kuid vabatahtlikku finantsabi vaesematele. Artikkel 4 loob näiteks võimaluse rikkamatel riikidel aidata vaesemaid riike kliimamuutuste ebasoodsate mõjudega kohanemiseks vajalike kulutuste katmisel. Konventsiooni artikkel 3 sätestab võimaluse anda arenevatele riikidele juurdepääs kliimasäästlikele tehnoloogiatele. On selge, et arenevad riigid pole nõus võtma saastamist piiravaid kohustusi, kui samal ajal ei lepita kokku siduvates finantsskeemides.

Kliima- ja arenguabi ühendamine

Kliimamuutuste mõjudega kohanemiseks vajamineva raha kogust on globaalselt väga raske hinnata. Aastaseks lisainvesteeringute vajaduseks arengumaades hinnatakse viimaste arvutuste kohaselt 80

miljardit dollarit aastani 2030, samal ajal on seda hinnangut peetud ka konservatiivseks.

Kuidas eraldada vahendid kliimamuutuste mõjudega kohanemiseks, lepatakse kord üldjuhul kokku ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni raames. Konventsiooni 2009. a osaliste koosolekul Kopenhaagenis otsustati eraldada kliimamuutuste ärahoidmiseks ja nende mõjudega kohanemiseks arengumaadele esimeseks kolmeks aastaks kokku 30 miljardit dollarit ning aastaks 2020 peaks toetus kasvama 100 miljardi dollarini aastas. Selgusetu on siiski näiteks tagastamatu abi ja laenude vahetamine ning pole kokkulepet selles, kuidas valida riike või piirkondi, mida eelisjärjekorras toetada.

On oluline, et kliimamuutuste vältimiseks või mõjude leevendamiseks antav abi ei töötaks vastu ametliku arenguabi (ODA) eesmärkidele. Vastupidi, arengukoostööpoliitika ja kliimamuutustega toimetulemise toetamist on mõistlik omavahel siduda. Abi andvatele riikidele vähendab see dubleerimise ohtu, kuigi abi saavad riigid ja kodanikuühendused näevad sellise ühenduse taga (sageli põhjendatult) soovi raporteerida samu kulusid topelt. Euroopa Liit on oma arengu- ja kliimapolitiika eesmärgid juba 2003. a strateegias^[1] ühitanud ning topeltarvestuse vältimiseks ei kajastu selle rakenduskavas mitte uued rahaeraldised, vaid viited juba eksisteerivatele eelarverdadele. Eestilgi oleks mõistlik uuendatavas arengukoostöö ja humanitaarabi arengukasvas kliimamuutuste teemat paremini teiste eesmärkide ja meetmetega siduda.

[1] Strategy on Climate Change in the Context of Development Cooperation

Kliimamuutuste vältimiseks antav abi ei tohi töötada vastu arengukoostöö eesmärkidele – need on mõistlik omavahel siduda.
Foto: Eskinder Debebe / UN Photo

PARIIS KUI GLOBAALNE KODANIKU- LIIKUMISTE KOGUNEMISPAIK

Kerli Kirsimaa,

Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna keskuse kliima- ja energiaprogrammi assistent

2015. aasta on kuumim täheldatud aasta ajaloos, mistõttu on viimane aeg maailma liidrite ühiskohtumiseks, et saavutada ülemaailmne kasvuhoonegaaside heite vähendamise kokkulepe. Pariisi kliimakonverents COP21 on maailma üks kaua oodatuid ja suuremaid keskkonnohtumisi, mis loodetavasti tipneb ülemaailmse lepingu allkirjastamisega. Kohale on oodata 50 000 osavõtjat, kaasa arvatud 25 000 ametnikku kohalikest omavalitsustest, ÜROst, valitsustevahelistest organisatsioonidest jne. On möödunud kuus aastat 2009. aasta lõpus Kopenhaagenis toimunud kliimakohtumisest COP15, kus katse jõuda ühisele kokkuleppele kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks nurjus. Pärast 20 aastat väldanud ÜRO läbirääkimisi on COP21 peaeesmärk allkirjastada juriidiliselt siduv ülemaailmne kliimaleping sihiga hoida globaalne soojenemine alla 2 °C. Üks suurimaid küsimusi, mille üle on viimastel kuudel palju diskuteeritud, on see, kas seekordnegi kohtumine oodatud tulemuseni viib. Sõltub ju kohtumise edu suuresti võtmeriikidest, nagu USA, Hiina, Brasiilia, Lõuna-Aafrika Vabariik ja Venemaa. Selleks, et Pariisi kohtumine saavutaks oma kaua oodatud eesmärgi, on loodud mitu kodanikele mõeldud veebiplatvormi, kus on võimalik allkirjastada petitsioone, luua kodanikurühmitusi ning saada üldist infot meeleavaldusest, mis toimuvad kohtumise raames paljudes maailma linnades. „Kui meie juhid meid hukutavad, võitleme meie. Me ei ole nõus poolikute meetmetega, me vajame ausat kokkulepet ja kedagi, kes võtaks vastu radikaalseid teadusele tuginevaid otsuseid!“ kirjutab veebiplatvorm Campaign Against Climate Change ('kampaania kliimamuutuste vastu', aadress <http://www.campaigncc.org/>). Tuhanded inimesed planeerivad koguneda, et oma arvamusega aidata tagada kliimakohtumise edu, mistõttu alates 29. novembrist saavad mitmes linnas üle maailma alguse meeleavaldused, survestamiseks kohalikke omavalitsusi rakendada meetmeid, mis päästaksid meie planeedi, seda nii toidu, töökohtade, rohelise energia kui ka vaesuse vähendamise aspektist. Nädalavahetusel enne suurt kliimaläbirääkimist on aktsioonide eesmärgiks astuda

samm ette poliitikutest, et teha rahvasaadikute ees kuuldavaks oma soovid. Meeleavalduste suurim lõppüritus on planeeritud toimuma kaks nädalat hiljem Pariisis ehk 12. detsembril nn Pariisi massimobilisatsioonina (ingl *Mass Mobilisation*), et eelnevad aktsioonid ühe tippsündmuse nime all veel kord kokku võtta ja kliimaläbirääkimiste lõppedes oma viimane kodanikusõna edastada. Kui pärast toimunud terrorirünnakuid tõstetakse ilmselt turvameetmeid kogu Pariisis, loodavad korraldajad ühel või teisel moel siiski massimobilisatsiooni ellu viia. „Kui valitsusorganisatsioonid ei suuda teha seda, mida tuleb teha, siis tavapärane äri ei saa enam jätkuda,“ kirjutab organisatsiooni 350.org kliimaläbirääkimisteks loodud veebiplatvorm (<http://350.org/paris/>).

350.org on kliimakoalitsioon 21 (*Coalition Climate 21 – CC21*) raames loodud organisatsioon, kes on eelseisvat 12. detsembri sündmuste koordineerija. Organisatsiooni lõi USAs juba aastal 2009 hulk keskkonnaaktivistidest endisi kaastudengeid eesotsas Bill McKibbeniga. 350.org on rahvusvaheline koalitsioon, mis koosneb enam kui sajast organisatsioonist ja liikumisest, moodustades seega väga mitmekesise koosluse nii kaubandus- kui ka keskkonnaorganisatsioonidest, lisaks mitu noorte- ja naisterühmitust, majanduslikku õigust toetavad rühmitust ja mitu muud. Kõik nad on kokku tulnud, teades, et kui juba nemed koos ei tegutses ega riski (mitme meeleavaldusega kaasnevad tihti õiguslikud riskid, aga kuivõrd seda on oodata 12. detsembri ürituse puhul, ei ole teada), siis ei tee seda nende eest ka keegi teine. Lisaks on 350.org'il seljataga juba nii mõnigi ülemaailmne keskkonnateemaline meeleavaldus, näiteks kliimavastane protest 21. septembril 2014. aastal New Yorgis, kus kohale tuli umbes 311 000 osavõtjat.

COP21 kahe nädala raames planeeritakse üha rohkem ja rohkem kodanike aktsioone, seda eelkõige Pariisis, kus osaleda võib igaüks. Kui piisavalt inimesi on nõus sellega, et maailmal on aeg muuta suunda ja seda teha üheskoos, siis hakkavad asjad ka kiiremini liikuma. Pariisi kliimaläbirääkimiste raames toimuvad meeleavaldused on seega suurimaid, kus rahva võimu ning teotahet on

võimalik kogeda. See on kaasamispoliitika võimsamaid üleskutseid, kuid seda ainult juhul, kui maailma liidrid tõepoolest kogu rahva arvamust ka arvesse võtavad. Tallinnale kõige lähem linn, kus meeleavaldused toimuvad, on Stockholm. Kokku moodustavad need kogunemised suurima planeeritava mittevägivaldse aktsiooni Euroopas.

Olulisi kliimasündmusi 2015. aastal

- **Märts.** Suurbritannia meediaväljaanne The Guardian alustas kampaaniat „Keep it in the Ground“ („Jätke see maa sisse“), asudes survestama suuri fonde, lõpetamiseks fossiilkütuste subsideerimine. The Guardian võttis sellega väga konkreetse seisukoha kliimamuutuse debatis ning sai infovahendajast aktiivseks sekkujaks. Nn fossiilkütuste desinvesteerimise kampaania on pärast seda kasvanud ülemaailmseks.
- **Juuni.** Paavst Franciscus avaldas entsüklika looduse teemal, kus pööras suurt tähelepanu vajadusele tegeleda kliimamuutusega, mis tõi teema tugevalt katoliku kiriku diskussiooni. Sama mõtet kordas samal kuul ka dalai-laama.
- **Juuli.** Ligikaudu 900 Hollandi kodaniku kaebas oma riigi kohtusse ebapiisava tegevuse pärast kasvuhoonegaaside heite vähendamisel ning võitis. See on teadaolevalt esimene kord, kui kohus on juriidiliselt kohustanud riiki kliimamuutusega tegelema.
- **September.** Tuntud näitleja ja keskkonnaaktivist Leonardo DiCaprio liitus rahvusvahelise desinvesteerimise kampaaniaga, lubades oma investeringud välja võtta tegevustest, mis toetavad fossiilkütuste tööstust. Selleks ajaks oli kollektiivseks fossiilkütustest väljavõetud summaks 2,6 triljonit dollarit. Kampaaniaga on liitunud ka mitu tuntud fondi, näiteks Rockefelleri fond.
- **Oktoober.** Naftagigant Shell teatas pärast Arktika Alaska-poolses osas naftapuurimisest loobumisest ka otsusest tõmbuda tagasi naftaliivade projektist Kanadas. Mõlema puhul oli oluline mõjutaja naftahinna langus.

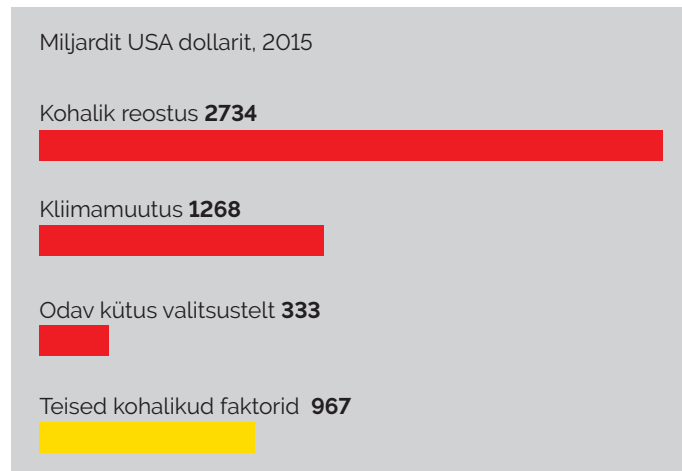
Kui palju maailmas tegelikult endiselt toetatakse fossiilkütuseid?

IMFi sõnul on 2015. aastal fossiilkütuste subsideerimise hind 5,3 triljonit USA dollarit ehk

Kulude jaotus maailmas

Tihti ei võeta arvesse, et fossiilkütuste kasutamine toob kaasa lisakulud reostusega (peamiselt õhureostus), aga ka kliimamuutuste mõjudega tegelemiseks. (Allikas IMF)

EESTI NOORTE KLIIMADEKLARATSIOON

Eesti delegatsioonile ÜRO Kliimamuutuste konverentsil 2015, Eesti keskkonnaministrile

Valitsustevahelise kliimamuutuste rühma (IPCC) viimaste järelduste kohaselt avaldavad kliimamuutused tõsist, ulatuslikku ja pöördumatut mõju ökosüsteemile, kui midagi kiiresti ette ei võeta. Selleks, et hoida ülemaailmse keskmise temperatuuri ohtlik tõusu alla 2°C võrreldes industrialiseerimise ajaga, on vaja, et kõik riigid tegutsesid kiiresti ja koos kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks. Meie, 6. novembril 2015 Riigikokku kliimaseminarile kogunenud Eesti noored teame, et globaalse soojenemise ignoreerimise tagajärjed on ohtlikud igale riigile, ühiskonnale, kultuurile ja inimesele.

Eesti riiklikud institutsioonid ei ole kliimakriisile reageerinud viisil, mis säästaks maksimaalselt inimesi, toetaks üleminekut jätkusuutlikule tarbimisele ja energiatootmisele, kaitseks elanikke nii Eestis kui haavatavates piirkondades kliima muutusega kaasa tulevate aina raskemate ja ohtlikumate kliimakatastroofide mõjude eest ja oleks oma ökoloogilise jalajäljega eeskujuks nii kodanikele kui teistele riikidele.

Ülalkirjeldatust tulenevana:

- **Nõuame** selget riiklikku ja üleeuroopalist taastuvenergiale ülemineku plaani,
- **Pooldame** fossiilkütuste jätkuvalt kõrgeimat maksustamist,
- **Soovitame** toetada keskkonnasõbralikke ettevõtteid senisest suuremas mahus,
- **Kutsume üles** toidu ja veega kindlustatust tagavate plaanide tegemisele, võttes arvesse ökoloogilise jätkusuutlikkuse põhimõtteid ja loomatööstuse negatiivset mõju kliima soojenemisega võitlemisele,
- **Rõhutame** riiklike haridussüsteemide olulist rolli õpilastes kliimamuutusega võitlemiseks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisel,
- **Soovitame** tungivalt kõikide haridusasutuste kujundamist jätkusuutlikkuse ideaalmudeliteks, kus:

- kasutatakse taastuvenergiat,
- vähendatakse paberi ja muude ressurside mittejätkusuutlikku kasutamist,
- sorteeritakse prügi ning

– viiakse läbi muid võimalikke tegevusi, mis haridusasutuste ökoloogilist jalajälge vähendavad, tõstavad teadlikkust jätkusuutlikest eluviisidest, globaalsest soojenemisest ja kliimaõiglustest.

Meie, Eesti noored, tahame Eestit, mis on kliima soojenemise vastases võitluses esirinnas, kasutades kõiki oma käsutuses olevaid tööriistu, et atmosfääri keskmise temperatuuri tõus kasvuhoonegaaside emiteerimise vähendamise kaudu lõpetada. Usume, et väikese, innovaatilise ja looduslähedase kultuuriga riigina on meil vajalikke muutusi erinevatel tasanditel lihtsam läbi viia kui suurriikidel, kuid jätkusuutliku ühiskonna üles ehitamise mõju on läbi heade praktikate ja positiivse näite piirideülene.

Deklaratsiooni võtsid vastu Eesti koolinoored, kes kogunesid 6. detsembril Riigikogus toimunud kliimaseminarile. Allkirjastatud deklaratsioon anti üle ka Riigikogu keskkonnakomisjoni esimehele ning keskkonnaministrile.